

Марат, трговац из Самарканда, побудио је чуђење рођака и пријатеља када је обзнанио да намерава да се пресели у град Казан. Престоница истоименог каната била је на гласу као леп и велик град, али ипак представљала је само сенку величанственог Самарканда у коме је Маратова фамилија живела вековима, и што је за пословни свет још битније – нигде порези нису били тако ниски као у његовом родном граду. Упитан, што је наумио да се сели, трговац је одговорио: „зато што господар Казана непрекидно води ратове за славу наше вере, а ја хоћу да за то дам свој допринос, па желим да том владару плаћам порез како би успех његовог оружја био још већи.“ Тако је Марат стигао у Казан, али га је тамо чекало велико разочарање – тамошњи кан је чуо за пожртвованог трговца и решио је да га награди, те је наложио да буде ослобођен свих пореза! Ово је кратак садржај једне татарске народне приче, настале крајем средњег века.

У наше време вероватно више нема таквих бизнисмена као што је Марат, нити има владара као што је био овај татарски кан из приче. Но, зато постоје добро разрађени системи да се минимизирају пореска оптерећења, а да се при томе остане у оквирима закона. Један од њих – већ добро опробан и распрострањен због ефикасности и рентабилности – представља механизам оснивања оф-шор фирме (offshore company) .

ЛЕПОТЕ ОФ ШОР СЕКТОРА

Већ пре Другог светског рата већи број европских држава је кренуо путем који је водио ка тзв. држави благостања – државни образовни и здравствени системи су постајали све обухватнији, социјална и пензиона заштита распрострањенија... Ипак, до бурног ширења делокруга државе, чак и на привредном пољу, долази тек после другог великог рата двадесетог века. Упоредо са повећањем пореског „апетита“ влада, развијао се и систем оф-шор пословања. Поједине земље су нудиле ниске порезе и друге бенефиције пословним људима које су биле спремне да у њима оснују фирме, али не с намером да тамо и послују. Идеје је проста: подстаћи странце да региструју компаније које послују искључиво у иностранству али у оф-шор земљи – плаћају порез на доходак; порез је мали, али како каже народ: „зрно по зрно погача“. С друге стране, за „обичне“ фирме, оне које не раде „далеко од брега“ већ унутар граница тзв. оф-шор земље, пореске

бенефиције не важе – оне плаћају нормалне дажбине. Тако се не губи оно што све већ има, али се добија нешто ново. Страни тајкуни и „тајкунчићи“ избегавају порез у својим земљама, али пуне касу оф-шор зоне!

Међу класичне „лепоте“ оф-шор бизниса спадају: ниски порез на добит предузећа, или га и нема, док се уместо њега плаћа фиксна и релативно ниске такса; анонимност тј. могућност да власници не буду уписани у регистар; мали или никакав порез на доходак нерезидената запослених у оф-шор сектору; непостојање обавезе да се води рачуноводство односно да се предају порески извештаји (важи за већину, али не и за све оф-шор зоне); лако и брзо оснивање фирме и именовање односно смењивање директора; ниски трошкови оснивања предузећа; могућност да се рачуни лако отварају широм света (ако не у свим онда бар у многим банкама); погодност да се преко оф-шор фирми купују некретнине и предузећа а да се не зна ко је прави власник; право да се по свету оснивају представништва; могућност да се новац прима и уплаћује без икаквог ограничења на основу фиктивних или стварних послова (иначе готово свака држава захтева да чак и грађани страних земаља – нерезиденти пруже основ по коме им је уплаћен новац већи од неке прописане своте); погодност што се фирма, односно бизнис који се преко ње води, лако прода или пренесе на друго лице; готово никакав надзор од стране администрације земље у којој је фирма регистрована (то више не важи за европске оф-шор центре).

На примеру наше земље сликовито можемо да видимо неке од погодности које оф-шор фирме пружају власницима, односно чему те фирме служе. Власници преко њих купују робу намењену увозу у Србију, коју потом препродају својој домаћој фирми али тако да максимално умање дажбине које овде плаћају. То постижу тако што својој српској фирми продају робу по вишој цени па испадне да она нема скоро никакав профит или – што је било уобичајеније док су царине биле високе, а роба је лако могла да се „опере„ и затим прода на црно – смање цене и тако избегну знатан део увозних дажбина. Кад је у питању извоз, све функционише по истом принципу, али у другом смеру: српско предузеће робу прода газдиној оф-шор фирми по ниској цени (која плаћа минималан порез у иностранству) и тиме минимизира профит сопствене домаће фирме (која у земљи плаћа нормалан порез), а онда се преко оф-шор предузећа роба прода по пуној цени стварном купцу.

Фирме регистроване на некој далекој „обали“ згодне су и за учешће у приватизацији – кад прави купац хоће да остане анониман. Оф-шор фирме су погодност и за оне који из иностранства примају хонораре, плате или нешто продају што може да се не евидентира код државних органа (односно цена може да се прикаже мањом), под условом да страна која плаћа може и хоће да учествује у целој игри. Новац се прими на оф-шор рачун, изда фактура за измишљену услугу, и избегне се плаћања пореза на хонорар, плату и укупан

доходак (већи од неопорезивог износа за ту годину). Све у свему, милина за власнике оф-шор фирми и оф-шор земље које од њих имају корист. Но, за сада не и за Србију из које се на наведене начине одлива капитал, а њеном буџету се наноси штета.

Колика је корист коју имају оф-шор земље лако се видети на примеру Кипра. Порези које плаћају оф-шор фирме (а поготово је то био случај раније) солидно доприносе буџету тог медитеранског острва. И то је још најмање битно: оф-шор компаније неретко стварно отварају канцеларије и запошљавају људе; долазак међународног бизниса с намером да ради далеко од „обале“ заплусне и домаћу „обалу“ – па многи пословни људи започну и локални бизнис тј. инвестирају у економију земље; досељавање имућних странаца доводи до већих улагања у некретнине и инфраструктуру.

Све је то и вишеструко корисно за угоститељство; због потреба оф-шор фирми развија се банкарски – и генерално финансијски – сектор. Оф-шор сектор сада директно и индиректно учествује са 5% у бруто националном производу (GNP) Кипра, а толики је удео и пољопривреде! На први поглед 5% и не делује много, али у економији то је огроман удео, а значај оф-шор сектора у развоју Кипра и трансформацији те донедавно земље у развоју, у развијену земљу – још је већи! Но, све има свој почетак и крај, ако оф-шор бизнис на Кипру није дошао до „краја“, он више није оно што је некада био.

Са уласком у Европску унију, Кипар као и друге европске оф-шор земље (нпр. Лихтенштајн или Луксембург), принуђене су да уведу одређене рестрикције. Европска унија не забрањује својим чланицама концепт оф-шор пословања, односно својим законима директно не уређује статус оф-шор фирми, али разни прописи и препоруке ЕУ негативно утичу на конкурентност европских оф-шор центара. Тако, и када не дође до повећања пореза као што се десило на Кипру (а раст са нешто мало више од 4% на 10% нето добити, далеко је од занемарљивог), ради се о већој контроли над пословањем. Ко од оних што избегавају порезе и настоје да буду анонимни воли да се државна управа много интересује за њихове послове? Оне чланице Европске уније које су развијале оф-шор бизнис (и тајне, шифроване рачуне који понекад иду са њим), а нису баш раде да изађу у сусрет захтевима других чланица ЕУ у вези са спречавањем избегавања пореза (наравно не генерално, већ само када се ради о европским бизнисменима) – суочавају се са претњама! Сетите се само „пацки“ које је недавно мали Лихтенштајн добио од Немачке .

Коначно смо стигли и до нас, односно могуће користи за Србију од целе ове приче. Оф-шор бизнис је почео постепено да се сели са Кипра и других европских центара у Панаму, САД (где су главни оф-шор центри Делавер и Вашингтон), Макао, или на

Британска девичанска острва, Бахаме, Сејшеле, Антиле... Свака од тих локација има своје предности, али ниједна није у Европи. Додуше, још постоје и на „старом континенту“ погодни оф-шор центри – као што је нпр. Гибралтар – али с обзиром на „стеге“ ЕУ питање је докле ће тако бити.

И још нешто – оф-шор бизнис се дели на онај који је тек фиктивно регистрован у некој земљи и онај који тамо стварно, бар делимично, и функционише (канцеларије, запослени). У другом случају, згодно је за власнике и менаџмент да су фирме лоциране у озбиљним градовима, и правим, а не у буквалном смислу, микро земљама (или протекторатима, прекоморским територијама).

АРГУМЕНТИ ЗА ОФ ШОР СРБИЈУ

Србија се налази, штагод причали они што у контексту савремене епохе и технологије потцењују локацију, на одличном месту – и неоспорно је центар региона. Саобраћајно смо повезана за Средњом и Западном али и Источном Европом. Имамо солидно квалификовану радну снагу, и пристојан образовни систем. Београд, али и неки други градови, пријатни су за живот, али и краћи боравак пословног света (ако познајете неког страног дипломату или привредног представника, и сами знате да, по правилу, покушавају да продуже свој текући мандат или да после неког времена поново дођу на службу код нас). Штагод нам се понекад чинило, прилично смо безбедна земља. Не стојимо лоше ни са знањем енглеског језика (али смо учење других нажалост прилично запоставили). Банкарски сектор нам је солидно развијен и способан да подржи оф-шор бизнис.

И што је врло битно – имамо посебне везе са Руском Федерацијом, а на прагу смо и безвизног режима са том земљом! Сматра се да су Руси већ постали најзначајнији власници оф-шор фирми широм света, односно да преко њих обрћу огроман капитал! Значи, имамо све предиспозиције да заузмемо упражњен простор, и постанемо значајан европски оф-шор центар изван ЕУ! Једино нам још фали политичка воља да то и урадимо!

Да нам ЕУ и стварно широм отвара своја врата, док идемо путем који до њих води требало би да радимо све што можемо како бисмо што више напредовали у економском, али и сваком другом погледу – а креирање и остваривање концепта „оф-шор Србије“ томе само може да допринесе. Кад се приближимо чланству у ЕУ, део оф-шор бизниса

свакако ће ићи даље, али део ће и у новим условима остати код нас, а до тада ће се у значајној мери прелити и на наш „брег“. С друге стране, данас кад нам се стварно мало тога нуди осим празних прича – стварање од Србије оф-шор центра може да буде одскачна даска за даљи привредни развој. Уз то, ако покажемо да смо спремни да нешто радимо осим да чежњиво гледамо и призивамо ЕУ – можда нас брже приме и у ту заједницу држава.

ЕУ није служба социјалне помоћи и не намерава да „гладне“ дошљаке „храни, поји и облачи“. Спремена је тек да помогне ономе ко већ себи помаже да брже напредује, и то ради обостране користи а не због европејске хуманости и алтруизма. А кад слушамо наше тзв. евро-фанове испада као да нам неко нуди доживотни бесплатни смештај и храну у екстра луксузном хотелу, и уз то приде и џепарац, а од нас се једино очекује да свако јутро с љубављу ускликнемо: живела Европска унија, живео НАТО и Боже спаси Солану! И да не цепидлачимо баш око сваког дела своје територије – али то нам не кажу, бар док траје предизборна кампања!

Вратимо се опет на оф-шор зоне. Зашто су неке од тих земаља успеле да се развију – умногоме захваљујући оф-шор бизнису – а неке нису? Зашто је Кипар процветао, а Либериа није? Успеле су оне земље које су створиле предуслове за делотворно пословање како домаћих тако и оф-шор фирми – оне државе које су сузбијале корупцију и криминал, које су учиниле своју администрацију ефикаснијом а правни систем погоднијим за бизнис, које су домаћински управљале јавним предузећима и ресурсима ... Либериа ништа није помогло што су се поједини лидери заклињали на верност САД, а заузврат су тапшани по рамену уз доделу извесне помоћ (у суштини, ако не и формално, намењене пре свега тим лидерима и њиховим верним следбеницима, а не измученом народу).

ЕВРОПСКИ ПУТ И СТРАНПУТИЦА

Ако желимо да идемо напред морамо да се сами „европеизујемо“, а не да скрушено и паралисано чекамо на чланство у ЕУ. Развијање концепта оф-шор пословања може да нам директно помогне да брже економски напредујемо, али и да нас стимулише да убрзамо активности које се односе на све оно што доприноси добром пословном окружењу генерално. Штагод будемо предузимали како би се оснивачи нових оф-шор компанија – односно власници већ постојећих – привукли у Србију, одразиће се и на побољшавање пословног амбијента за домаће фирме.

За почетак, ако се одлучимо да искористимо оф-шор шансу, морали бисмо хитно да почнемо да радимо на стварању законске претпоставке за тај вид пословања. То је требало урадити одавно, чим смо изашли из унутрашњег и спољног круга санкција, а не чекати до сада – но, боље икада неко никада.

Offshore Serbia није замена за Европску унију, али може да буде користан сегмент економског мозаика, који ће нам омогућити да се брже развијамо пре него што постанемо њен део. Међутим, ако нам ЕУ није суђена зато што нас тамо не желе (већ нам је само из пропагандних разлога нуде као „шарену лажу“) или нас, уз презир, прихватају претходно осакаћене одузимањем скоро 15% територије – рад на стварању од Србије оф-шор зоне може да буде добар почетак за осмишљавање и реализовање наше нове политике економског развоја. Када је Аустроугарска запретила Србији 1906. године царинским ратом – било је оних који су говорили да треба да погнемо главу јер су они „рационални“ па од других боље виде да немамо алтернативу. А Србија је њу ипак нашла, успешно је пребродила изазов, и наставила економски да се развија!

Немали број економиста – теоретичара, сигурно ће одмах рећи: „којешта, све то је нереално а једино је реално да потрчимо ка ЕУ, покорно замолимо да нам отворе капију и урадимо све што се од нас затражи“. Рећи ће: „размишљање о оф-шор зони, или било чему другом што није задата тема из Брисела или Вашингтона, само може да нас удаљи од ЕУ или ЕУ удаљи од нас“. Но, сетимо се да су готово сви заговорници економског евро-фатализма скоро до јуче били доктринарни следбеници и проповедници „договорне“, „самоуправне“ и „марксистичке економије“. А ево, и без ње се некако живи, а ти дојучерашњи марксистички економисти би сигурно додали: „ма живи се много боље“. Додао бих нешто и ја: ако су једном толико погрешили, или су се због личне користи претварали и друге варали – како да им сада верујемо да Србија и на економском пољу нема алтернативу која може да јој донесе успех?

Почели смо са освртом на једну народну причу, па да у том духу и завршимо. Киргизи кажу: „паметан, и кад му не дају да иде главном стазом до врха брда – нађе други пут, будала, и кад га воде главним и широким путем – оклизне се и упадне у јаругу“.